

Op de vlucht

Slot: Hoe vergaat het de mensen die erkend zijn als vluchteling? Wie België als zijn tweede vaderland omarmt, heeft eerst nog een pak hindernissen te overwinnen.

Erkenning betekent het begin van een bureaucratisch doolhof

‘Vluchtelingen zijn ondernemers bij uitstek’

Je bent alles kwijt. Moet in een land waar je de taal nog niet goed spreekt, zo snel mogelijk woonst, verzekeringen, job, scholing en identiteitspapieren verzilveren en daarbij de bureaucratie doorstaan. Het lijkt de inzet van een spel zonder grenzen. Toch is het de realiteit voor de ruim 6.000 mensen die vorig jaar in ons land bescherming kregen.

Barbara Debusschere

● 'Het stigma over vluchtelingen leeft in de buitenwereld. Maar zij willen er echt iets van maken. Ondanks alles', zeggen de experts van Caritas en Convivial. © PAULINE WILLOT

Dan rolt de verlossende fax het asielcentrum binnen die meldt dat je hier mag blijven. In België gaf het Commissariaat-Generaal voor Vluchtelingen en Statelozen vorig jaar aan een derde van de mensen die bescherming vroegen groen licht. Over wat daarna gebeurt, is weinig bekend. Want dit zijn toch de gelukkigen die mogen blijven? "Maar na een erkenning moet je nog door een doolhof voor je ook maar iets hebt dat op het begin van een nieuw leven lijkt. Niet weinigen struikelen", zegt Bruno Gilmain van de Brusselse organisatie Convivial.

Bijvoorbeeld. Om een flat te huren wordt gevraagd naar je verblijfstitel, zoals je identiteitskaart. Maar om een identiteitsbewijs te krijgen moet je een adres opgeven. En zonder bewijs van een inkomen is het moeilijk om een huisbaas voor je te winnen. Maar zonder vast adres heb je pas recht op een leefloon van het OCMW. En staat je Nederlands of Frans niet op punt, vergeet het dan maar dat je de boel geregeld krijgt. Pech wanneer je ook nog eens kinderen hebt. Of een oorlogstrauma.

"Voor Belgen is de jacht op huis en werk en ook administratie al lastig", zegt Ariane Dewandre van Caritas International. "Erkende vluchtelingen moeten het allemaal tegelijk klaren, weten niet hoe het hier werkt en zijn hier vaak nog niet lang genoeg om de talen te kennen. Voor je het weet, zit je in een vicieuze cirkel. Dat is zwaar. Daar moet je moedig, hardwerkend en ondernemend voor zijn. Vluchtelingen zijn dat opmerkelijk vaak. Het zijn de ondernemers bij uitstek. Maar zonder gids is het begin aartsmoelijk."

Caritas en Convivial zijn een van de weinigen in ons land die op maat gidsen. De cel integratie van Caritas International, die zich concentreert op de meest kwetsbaren zoals alleenstaande moeders, stond vorig jaar zo'n 375 mensen bij. Convivial een 1.800-tal

mensen. Ter vergelijking: in 2013 heeft het Commissariaat-Generaal voor Vluchtelingen en Statelozen aan 6.313 mensen een beschermingsstatus toegekend, het hoogste aantal ooit.

Fragiele fase

Hoe zien de struikelblokken op hun parcours eruit? Om een dak boven het hoofd te vinden, heb je twee maanden de tijd, terwijl je na de positieve beslissing nog in het asielcentrum woont. "Maar wie verhuurt nu aan iemand die nog geen verblijfstitel en geen inkomen heeft?", zegt Dewandre. Daarom sturen beide organisaties iemand mee als tussenpersoon. "We leggen uit dat de persoon in kwestie wel degelijk een leefloon zal krijgen en dat de identiteitspapieren komen. Soms lukt het dan. Maar het blijft zeer moeilijk. Ook door slechte contracten ontstaan later soms conflicten die fragiele eerste fase van het nieuwe leven hier in de war sturen."

Gilmain: "Sommige eigenaars vragen ook een waarborg in cash. Wie dat niet kan ophoesten staat op straat. Wij hebben daar een fonds voor. Daarnaast zijn er sociale woningagent-schappen die de verhuur op zich nemen zodat de eigenaar geen zorgen heeft. Maar dat systeem is veel te weinig bekend."

Omdat de huizenjacht voor vluchtelingen moeizaam loopt, zitten mensen soms drie maanden in een vacuüm, vaak zonder plek om te wonen. En daardoor kunnen ze de volgende stappen niet zetten, zoals OCMW en inkomen, werk zoeken en taallessen volgen.

Heb je dan eindelijk toch een woonst, dan duurt het in principe vijf

weken voor je je eerste leefloon krijgt. Dewandre: "In de praktijk is het vaak langer. Daarna kan het enkele maanden duren voor je je identiteitsbewijs krijgt. En dat is dan weer nodig voor ziekteverzekering, bank en de verplichte inburgeringscursus. Voor mensen met schoolplichtige kinderen wordt het dan al gauw nog ingewikkelder."

Cultuurverschillen en analfabetisme kunnen ook roet in het eten gooien. "Wie een verplichte taallessen mist, kan zijn leefloon verliezen. Dat is dramatisch, terwijl de persoon in kwestie vaak niet weet dat je een doktersbriefje moet voorleggen als je een les mist. Ook alle briefwisseling opvolgen is niet evident", vertelt Dewandre. Beide organisaties gaan regelmatig

langs bij de nieuwkomers en bieden hen een integratiecoach die hen op belangrijke punten vertegenwoordigt als tolk of adviseur. De grootste sprong is die naar werk. Dewandre: "Deze mensen, vaak geïsoleerd en gescheiden van hun familie, snakken naar werk. Ze willen menselijk contact, de taal leren, centen verdienen, hun waardigheid herstellen."

Convivial ziet dat een vijfde tot een kwart hoogopgeleid is en iets minder dan de helft laagopgeleid. Ongeveer 13 procent van de zowat 400 mensen die ons hulp vragen bij de zoektocht naar werk heeft na een jaar een job. Een derde sukkelt, de meerderheid volgt een opleiding. "Dat zou grondig onderzocht moeten worden want de pijnpunten aanpakken zou zowel voor de vluchtelingen als voor de maatschappij winst betekenen", zegt Gilmain.

Ambitieuze

Zo schort er iets aan de erkenning van buitenlandse diploma's." De procedure is streng, duurt lang en is niet erg realistisch. Je moet de lesprogramma's voorleggen. Maar wie denkt er nu aan die mee te nemen wanneer je op de vlucht slaat? En ga je terug naar je land, dan verlies je je beschermingsstatuut hier. Zo komt het dat hooggeschoolden zwaar onder hun niveau werken. Daar heeft niemand iets aan", zegt Gilmain.

Ook signaleren de experts een slechte afstemming van de arbeidsbemiddeling op de profielen van de vluchtelingen. "De meeste hebben werk dat niet aansluit op hun bagage. Ervaring lekt zo weg. Vaak is je beroep ook je trots om je aan op te trekken

wanneer al de rest is weggeslagen", zo benadrukt Dewandre. Ze wijst er net, zoals Gilmain op dat OCMW's de neiging hebben de vluchtelingen zo snel mogelijk in weinig duurzame jobs te duwen, zonder oog voor de eerdere professionele carrière.

Net daarom duwen Convivial en Caritas in twee richtingen. "Enerzijds benadrukken we tegenover de VDAB en OCMW's dat zich focussen op werk moeilijk gaat zolang iemand hulpbehoevend is, in slechte huisvesting woont of in angst voor achtergebleven familieleden leeft, zeker wanneer je weet dat het vaak nog maanden duurt vooraleer een vluchteling aan taallessen kan beginnen. Er zijn lange wachtlijsten en er is onvoldoende aanbod in sommige regio's", zegt Dewandre.

Anderzijds zijn de organisaties ambitieus. Gilmain: "We willen de lat hoog leggen, zodat deze mensen zich zo stevig mogelijk op de arbeidsmarkt kunnen lanceren. Soms betekent dat bijscholen. Idealiter zouden stages en vrijwilligerswerk meetellen als werkervaring. Het is een uitgelezen manier voor hen om aan te leren wat een Belgische werkplek is. Voor werkgevers is het een kans om talenten en competenties te testen en in te zetten. Ook al zijn de vluchtelingen vaak even ongeduldig als de VDAB, te snel willen gaan, loopt meestal niet zo goed af", zegt Gilmain.

Maar dat moeizame obstakelparcours begeleiden blijkt geen deprimeerende taak. "Het is super", zeggen ze allebei. "Het stigma over vluchtelingen leeft in de buitenwereld. Maar wij merken elke dag wat voor tomeloze motivatie en energie deze mensen hebben. Die willen er echt iets van maken. Ondanks alles."

'De meeste hebben werk dat niet aansluit op hun bagage. Ervaring lekt zo weg. Vaak is je beroep ook je trots om je aan op te trekken wanneer al de rest is weggeslagen'

ARIANE DEWANDRE
CARITAS INTERNATIONAL